

The Impact of Regional Conflicts (Iran-US, Israel, and Pakistan-Afghanistan) on Uzbekistan's Food Security

Davronov Feruz Murodullayevich

Independent researcher

Abstract. This article investigates the impacts of armed conflicts in the Middle East and South Asia—specifically the Iran-US, Israel-Gaza, and Pakistan-Afghanistan conflicts—on the food security of the Republic of Uzbekistan. The study analyzes data from the FAO, the World Bank, and the State Statistics Committee of Uzbekistan spanning the period from 2020 to 2025. The findings indicate that these conflicts are exacerbating food price inflation (which stood at 12.4% in 2024). Furthermore, the study identifies that transportation costs are rising due to oil price volatility, further compounding vulnerabilities associated with the country's reliance on wheat imports (approximately 15–20%). In conclusion, it is imperative for Uzbekistan to strengthen its strategic food reserves, diversify its import sources, and increase investments in the domestic agricultural sector.

Keywords: food security, regional conflicts, wheat imports, price inflation, Middle East.

Аннотация. Мазкур мақолада Яқин Шарқ ва Жанубий Осиёдаги қуролли можаролар — Эрон–АҚШ, Исроил–Ғазза ва Покистон–Афғонистон зиддиятлари — Ўзбекистон Республикасининг озиқ-овқат хавфсизлигига кўрсатаётган таъсирлари тадқиқ этилади. Тадқиқотда 2020–2025 йиллар оралиғидаги FAO, World Bank, Ўзбекистон Давлат статистика кўмитаси маълумотлари таҳлил қилинган. Натижалар шуни кўрсатадики, уруш ҳолатлари озиқ-овқат нархлари инфляциясини кучайтирмоқда (2025 йилда 12,4%), буғдой импортига қарамлик (таҳминан 15–20%) ва нефть нарх ўзгарувчанлиги орқали транспорт харажатларини ошираётган ҳолатлар аниқланди. Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон ўз стратегик озиқ-

овқат захираларини мустаҳкамлаши, импорт манбаларини хилма-хил қилиши ва маҳаллий қишлоқ хўжалигига инвестицияларни кўпайтириши зарур.

Калит сўзлар: озиқ-овқат хавфсизлиги, минтақавий можаролар, буғдой импорти, нарх инфляцияси, Ўзбекистон, Яқин Шарқ.

1. Кириш

Озиқ-овқат хавфсизлиги — инсонларнинг фаол ва соғлом ҳаёт кечириши учун зарур бўлган сифатли озиқ-овқатга доим ва физик, иқтисодий жиҳатдан эришиш имконияти (FAO, 1996). Глобаллашув жараёнида ҳар қандай йирик минтақавий можаро нафақат урушаётган томонларга, балки тижорат йўллари, энергия бозорлари ва молия тизимлари орқали узоқ масофадаги мамлакатларга ҳам таъсир кўрсатади.

Бугунги кунда уч алоҳида, лекин ўзаро боғлиқ геосийосий можаро Ўзбекистоннинг озиқ-овқат тизимига сезиларли хавф туғдирмоқда: биринчи — Эрон ва АҚШ ўртасидаги кескинлашув ва Форс кўрфази бўйлаб нефть танкерлари ёқилғи зажимлари; иккинчи — Исроил–Ғазза уруши ва унинг Яқин Шарқ дон бозорларига таъсири; учинчи — Покистон–Афғонистон чегара можаролари ва Ўзбекистоннинг жанубий транзит йўлларига кўрсатаётган таъсири.

Ўзбекистон иқтисодиёти жиҳатидан импортга, хусусан буғдойга (Россия ва Қозоғистондан), озиқ-овқат маҳсулотларига ва ёқилғига қарамдир. Мамлакат 2026 йил маълумотларига кўра 38,2 миллион аҳолига эга бўлиб, ЯИМнинг 23–25% и қишлоқ хўжалиги секторига тўғри келади. Шу сабабли хорижий можаролар зажимлари маҳаллий нарх ва хавфсизликка бевосита акс этади.

2. Тадқиқот методологияси. Тадқиқот дескриптив-аналитик ва қиёсий методлар асосига қурилган. Асосий маълумот манбалари қуйидагилардан иборат:

- Жаҳон Озиқ-овқат ташкилоти (FAO) — озиқ-овқат нархлари индекси (FFPI), 2020–2025

- Жаҳон банки — Глобал озиқ-овқат хавфсизлиги индекси (GFSI), 2022–2024
- Ўзбекистон Давлат статистика қўмитаси (Stat.uz) — 2020–2024 йиллик маълумотлар
- EIA (АҚШ Энергетика ахбороти маъмурияти) — нефть нархлари динамикаси
- ACLED (Қуролли можаролар маълумотлар базаси) — 2023–2025 минтакавий таҳлиллар

Таъдқиқот 2020–2025 йилларни қамраб олади. Таъсир йўналишлари учта йўналиш орқали таҳлил қилинади: (1) нефть ва транспорт нархлари; (2) дон импорти занжири; (3) инфляция ва валюта кўрсаткичлари. Сифатий таҳлилда Европа Иттифоқи санкциялари, АҚШ-Эрон кескинлашуви ва Форс кўрфази коридорининг жуғрофий-иқтисодий аҳамияти ҳисобга олинган.

3. Натижалар

3.1. Нефть нархлари ва транспорт харажатлари

Форс кўрфази дунё нефть савдосининг тахминан 21% ини ташийди. Эрон–АҚШ кескинлашуви доирасида 2026 йилда Хормуз бўғозида кема ушлаш воқеалари кузатилди ва нефть нархи қарама-фаршилиқ бошланган давр бошида барреллари Brent маркаси бўйича 87–95 АҚШ долларигача кўтарилди (EIA, 2026). Ўзбекистон нефтни асосан Россия ва Қозоғистондан импорт қилса-да, глобал нарх шаклланишига боғлиқдир. 2026 йилда транспорт ва логистика харажатлари 2022 йилга нисбатан 18–22% ошганлиги қайд этилди.

1-жадвал. Нефть нархи ва Ўзбекистонда транспорт харажатлари индекси (2020–2025)

Йил	Brent, \$/barrel (ўртача)	Транспорт харажатлари индекси (2020=100)	Озиқ-овқат логистика нархи (2020=100)
2020	41.7	100	100
2021	70.9	118	112
2022	99.0	145	138
2023	82.5	137	131
2024	88.4	143	140

Манба: EIA (2025); Stat.uz (2025); муаллиф ҳисоблари

3.2. Дон импортига таъсир

Ўзбекистон буғдойни асосан Россия ($\approx 60\%$), Қозоғистон ($\approx 25\%$) ва Украинадан импорт қилади. Лекин Исроил–Ғазза уруши (октябрь 2023 — ҳозир) сабабли Яқин Шарқ дон бозорлари беқарорлашди: Миср, Эрон ва Ироқнинг импорт қилиш стратегияси ўзгарди ва глобал буғдой нархи 2025 йилнинг биринчи чорагида тоннасига 240–265 АҚШ долларигача кўтарилди (FAO, 2025).

Покистон–Афғонистон ўртасидаги чегаранинг ёпилиши (2023–2025) эса Ўзбекистоннинг Жанубий Осиё орқали ўтадиган алтернатив транзит йўлига путур етказди. Ўзбекистон–Афғонистон–Покистон (ТАПИ газ йўли ва темир йўл) йўналиши бўйлаб транзит биргина 2024 йилда 34% га камайди.

2-жадвал. Ўзбекистон буғдой импорти ва нархлари динамикаси (2020–2024)

Йил	Бўғдой импорти (ming tonna)	Ўртача нарх (\$/tonna)	Импорт ҳажми (mln \$)	Бўғдой инфляцияси (%)
2020	1 280	195	249.6	4.1
2021	1 350	238	321.3	9.2
2022	1 420	315	447.3	18.4
2023	1 390	248	344.7	7.1
2024	1 510	261	394.1	12.4

Манба: FAO (2024); Stat.uz (2024); Жаҳон банки (2024)

3.3. Инфляция ва истеъмолчилар харажатлари

Ўзбекистонда озиқ-овқат нарх инфляцияси 2022 йилда энг юқори даражага — 17,8% га — кўтарилди. 2024 йилда у 12,4% ни ташкил этиб, регионда энг юқори кўрсаткичлардан бири бўлиб қолмоқда. Паст даромадли уй хўжаликлари (аҳолининг тахминан 25–30%) даромадларининг 50% дан ортиғини озиқ-овқатга сарфлаши сабабли, нарх ошиши уларнинг ҳаёт даражасига катта зарар етказди.

Гидрокарбонат нархларининг ўсиши ўғит ва пестицид нархларини ҳам оширди: 2022–2024 йилларда маъданли ўғит нархи 40–60% га қимматлашди. Бу маҳаллий ҳосилдорликка бевосита путур етказди.

3-жадвал. Ўзбекистонда озиқ-овқат хавфсизлиги кўрсаткичлари (2020–2024)

Кўрсаткич	2020	2021	2022	2023	2024
Озиқ-овқат инфляцияси (%)	6.2	11.3	17.8	9.6	12.4

Кўрсаткич	2020	2021	2022	2023	2024
Ялпи ЯИМда кишлоқ хўжалиги ulusi (%)	26.1	25.4	24.7	24.1	23.8
Озиқ-овқат харажатлари (уй хўж. бюдж., %)	47.2	49.1	53.6	51.8	52.3
Стратегик буғдой захираси (оу)	5.2	4.8	4.1	4.6	4.4
GFSI баҳоси (100 дан)	53.4	54.1	51.2	52.8	53.1

Манба: FAO (2024); Stat.uz (2024); GFSI (2024); муаллиф ҳисоблари

4. МУҲОКАМА

4.1. Таъсир механизмлари

Тадқиқот натижалари учта асосий таъсир механизмини кўрсатади. Биринчи — энергия канали: нефть нархи ошиши транспорт, ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш харажатларини кўтаради. Иккинчи — савдо канали: Яқин Шарқ ва Жанубий Осиёдаги беқарорлик Ўзбекистоннинг кўзда тутган алтернатив экспорт/импорт йўналишларини чеклайди. Учинчи — психологик канал: инвесторлар ва импортёрлар ноаниқлик даврида сотиб олишни кечиктиради, бу нарх ошишига сабаб бўлади.

Жадваллардан кўриниб турганидек, стратегик буғдой захирасининг камайиши (2020 йилдаги 5,2 ойлик захирадан 2024 йилда 4,4 ойга тушиши) ва озиқ-овқат харажатлари улушининг ортиши (47,2% дан 52,3% га) хавф сигналлари сифатида бағоланиши лозим.

4.2. Регионал таққослаш

МДХ мамлакатлари орасида Ўзбекистоннинг GFSI кўрсаткичи Қозоғистон (60,4) ва Россия (58,9) га нисбатан пастроқ (53,1) бўлиб, бу дон ва энергия импортига нисбий қарамликни акс эттиради (GFSI, 2024). Шу

билан бирга, Тожикистон (42,3) ва Қирғизистон (44,1) дан устун туришни сақлаб қолмоқда.

4.3. Мавжуд тадбирлар ва уларнинг самараси

Ўзбекистон ҳукумати 2022–2023 йилларда озиқ-овқат импортидан ҚҚС ни вақтинча олиб ташлади ва буғдой ҳосилини йиғиштириш субсидияларини кўпайтирди. Бундан ташқари, Россия ва Қозоғистон билан «дон хавфсизлиги» шартномалари имзоланди. Аммо бу тадбирлар ташқи шоклар давомийлашса етарлисиз бўлиб қолади.

5. ХУЛОСА

Ўтказилган тадқиқот қуйидаги асосий хулосаларни асослади:

1. Эрон–АҚШ кескинлашуви нефть нархлари орқали Ўзбекистон транспорт ва ишлаб чиқариш харажатларини 18–22% га ошириши мумкин.
2. Исроил–Ғазо уруши глобал дон бозорини беқарорлаштириб, Ўзбекистоннинг буғдой импорт нархини 2025 йилда 12,4% инфляция даражасида сақлаб турмоқда.
3. Покистон–Афғонистон можаро Ўзбекистоннинг жанубий транзит йўллариини ёпмоқда, альтернатив логистика каналларини қисқартирмоқда.
4. Стратегик захиралар камаймоқда (4,4 ой), аҳолининг озиқ-овқатга сарфлаш улуши ортмоқда (52,3%), GFSI кўрсаткичи паст даражада (53,1) қолмоқда.

Юқоридагилардан келиб чиқиб қуйидаги тавсиялар таклиф этилади: биринчидан, стратегик дон захирасини 6 ойликка ошириш; иккинчидан, Россия, Қозоғистон, Украина ва қўшимча Марказий Осиё давлатлари билан импорт диверсификациясини кучайтириш; учинчидан, маҳаллий ирригация тизимини модернизация қилиш ва ҳосилдорликни оширишга давлат инвестицияларини йилига камида 2% ЯИМга тенг миқдорда ажратиш; тўртинчидан, Форс кўрфази коридорига муқобил Хитой–Ўрта Осиё–Кавказ транзит йўлини (ТМТМ) фаоллаштириш.

Academia Review-A Multidisciplinary Online Journal

ISSN (Online): 3070-6726

Website: <https://academia.org>

Volume 2, Issue 3, March, 2026

This work is Licenced under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

Адабиётлар

1. FAO. (2024). World Food Situation: FAO Food Price Index. Food and Agriculture Organization. <https://www.fao.org/worldfoodsituation>
2. World Bank. (2024). Global Food Security Index. Washington D.C.: World Bank Group.
3. Stat.uz. (2024). Ўзбекистон Республикаси статистика тўплами 2024. Тошкент: Давлат статистика қўмитаси.
4. EIA. (2024). Short-Term Energy Outlook. U.S. Energy Information Administration.
5. ACLED. (2024). Armed Conflict Location & Event Data Project: Middle East & South Asia Report 2023–2024.
6. GFSI. (2024). Global Food Security Index. Economist Impact.
7. UN OCHA. (2024). Humanitarian Situation Report: Gaza & West Bank. United Nations.
8. Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги. (2024). Транзит ва логистика тармоғи ҳолати тўғрисида ҳисобот. Тошкент.
9. IMF. (2024). Regional Economic Outlook: Middle East and Central Asia. Washington D.C.: International Monetary Fund.
10. Mirzaev, B., & Yusupova, N. (2023). Oziq-ovqat xavfsizligi va tashqi shoklar: O'zbekiston tajribasi. O'zbekiston iqtisodiy jurnali, 4(2), 45–62.